فضائل ومسائل
دوازده ماه

مؤلف : مولانا ابوالمظفر ظفراحمدقادری (مدظله)

مترجم : محمد اسحاق قادری

ویژه اهل سنت

فضائل و مسائل

دوازده ماه

مؤلف : مولانا ابوالمظفر ظفراحمد قادری (مدظله)
مترجم : محمداسحاق قادری

قادری، ظفر احمد
فضائل و مسائل دوازده ماه/ مؤلف ابوالمظفر ظفر احمد قادری؛ مترجم صمد اسحاق قادری.
ـ تربت جام: شیخ الاسلام احمد جام، ۱۳۸۳.
۴۹ ص.
ISBN: 964-7701-98-5
فهرستنویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه به صورت زیرنویس.
۱. اعمال السنه. ۲. اعمال الشهور. الف. قادری، محمد اسحاق، مترجم. ب. عنوان.
BP ۲۶۶/ق۲ف۶ ۲۹۷/۷۷
کتابخانه ملی ایران ۳۶۴۶۵ـ ۸۲ م

انتشارات شیخ الاسلام احمد جام

فضائل و مسائل دوازده ماه

نویسنده : مولانا ابوالمظفر ظفر احمد قادری (مدظله)
ترجمه : محمد اسحاق قادری
ناشر : شیخ الاسلام احمد جام
تیراژ : ۳۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ : دوم ۱۳۸۸
چاپخانه : دقت (وخط) ۳۱۲۵۰۵۲
قیمت : ۵۰۰ تومان
شابک : ۹۶۴-۷۷۰۱-۹۸-۵

تلفن: ۲۲۲۴۴۷۱ - ۲۲۲۵۲۳۸ - ۰۵۲۸

فهرست مطالب

مقدمه مترجم

بسم الله الرحمن الرحیم

سال قمری سالی است که خدای جهانیان برای اجرای احکام و فرامین خویش انتخاب نموده و سایر عبادات از قبیل روزه، حج، زکات و سایر معاملات شریعت اسلامی مربوط به آن بوده و با هیچکدام از حسابهای دیگر سازگار نیستند.

برخی از ایام و ماهها از فضائل ویژه‌ای برخورداراند که چنانچه هر مسلمانی آنرا زنده داشته و با طاعت و عبادت سپری نماید، اجر و پاداش بزرگی بدست آورده و از عمر خویش بهره شایانی می‌برد.

اما متأسفانه عموم مردم از فضائل و مسائل ایام و ماههای سال غافل‌اند. و در نتیجه، روزها و ماههای بافضیلت را با غفلت پشت سر می‌گذارند.

در این رساله فضائل و مسائل ایام و ماههای سال قمری درج شده است که امید است با مطالعه آن، هر فرد ازایام و ماههای بافضیلت سال آگاه شده و از لحظات گرانبهای عمر خویش بهره کامل را ببرد.

محمداسحاق قادری

زاهدان: ۱۴۲۳/۹/۲ هـ.ق

برابر با: ۱۳۸۱/۸/۱۶ هـ ش

بسم الله الرحمن الرحیم

از آنجا که مذهب اسلام مذهبی است فطری، شمار (ایام و ماههای) سال در آن طبق حساب قمری است؛ تا فردی که حتی از کمترین دانش و سواد برخوردار است نیز در راستای فهم ایام و ماههای سال دچار مشکل نشود.

حساب سال و تاریخ، در میان اقوام و ملل مختلف جهان از قدیم الایام رواج داشته و تا امروز ادامه دارد؛ اما ویژگی سال اسلامی در این است که از روز آغازین خویش تا به امروز به همان منوال بطور مساوی ادامه داشته و هیچ کس نمی‌تواند در آن کم و کاستی و یا اضافی نماید. این سال مسمی به قمری و هجری است، قمری از روی اینکه متعلق به ماه است و هجری برای اینکه ابتدای آن از واقعه و رویداد هجرت بوده است؛ تاریخ مختصر آن از قرار ذیل است: دوران خلافت حضرت عمر فاروق رضی الله عنه، ابوموسی اشعری رضی الله عنه که استاندار عراق بود؛ نامه‌ای به امیرالمؤمنین نوشته و در آن مطرح نمود که، گاه در راستای اجرای دستورها و رهنمودهای ارسالی از جانب شما، مشکلات زیادی پیش می‌آیند. حضرت عمر رضی الله عنه جهت حل این معضل و مشکل، بزرگان اصحاب رضی الله عنهم را فرا خوانده و مسئله مورد

نظر را برای مشورت و رایزنی مطرح نموده و در میان گذاشت تا راهکار و راه حل برای آن بدست آید؛ چنانکه حضرت عثمان رضی الله عنه و حضرت علی رضی الله عنه متفقاً نظریه و رأی لزوم وجود سال اسلامی را دادند، که ابتدای آن از واقعه هجرت، این رویداد مهم و بزرگ اسلامی باشد.

حضرت عمر رضی الله عنه بر مبنای نظریه فوق، در دور خلافت خویش ـ آنگاه که هجده سال از هجرت می‌گذشت ـ سال هجری را رسماً اعلام نمود که ابتدای آن از ماه محرم می‌باشد.

سال قمری مجموعهٔ سیصد و پنجاه و چهار روز، هشت ساعت و چهل و دو دقیقه می‌باشد، که نسبت به سال میلادی حدود ده روز کمتر دارد.

نامهای دوازده ماه

۱ـ مُحَرَّم.
۲ـ صَفَر.
۳ـ رَبِیعُ الأَوَّل.
۴ـ ربیع الثانی.
۵ـ جُمادی الاول.
۶ـ جمادی الثانی.

۷ـ رجب.

۸ـ شعبان.

۹ـ رمضان.

۱۰ـ شوال.

۱۱ـ ذی‌قعده.

۱۲ـ ذی الحجّه.

فضیلت محرّم الحرام

محرم اولین ماه سال اسلامی است. از آنجاکه در این ماه جنگ و جهاد ممنوع است به آن محرم می‌گویند. در این ماه بسیاری از رویدادهای بزرگ تاریخی و مهم به ظهور پیوسته است؛ لذا ماه بسیار مهم و بافضیلت است.

از حضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم فرمود: افضل‌ترین روزه بعد از روزه‌های رمضان، روزه گرفتن محرم، این ماه خداوندی است.(۱)

فردی از حضرت علی رضی الله عنه سؤال نمود که: شما به روزه گرفتن در کدام ماه بجز رمضان مرا توصیه می‌نمایید؟ ایشان فرمودند: این سؤال را بجز شما یا فقط یک فرد دیگری، از هیچکس بطور شفاهی

۱- سنن ابن ماجه

نشنیده‌ام: آن شخص خدمت رسول گرامی ﷺ عرض نمود که شما به روزه گرفتن در کدام ماه مرا توصیه می‌نمایید؟ آنحضرت ﷺ فرمود: هر گاه خواستی مزید بر رمضان روزهای دیگری را روزه بداری، در ماه محرم روزه بدار، چراکه محرم ماه (مخصوص) خدا است؛ در این ماه روزی جود دارد که در آن، خداوند بر قومی لطف و کرم فرمود، و در این روز بر اقوام دیگر نیز توجه و عنایت می‌فرماید.[۱]

فضیلت روز عاشوریٰ

فضیلت و اهمیت روز عاشوریٰ به تاریخ قبل از اسلام بر می‌گردد، بطور مثال: در این روز توبه حضرت آدم علیه السلام پذیرفته شد، عرش و کرسی، آسمان، زمین، ماه، خورشید و ستاره گان آفریده شدند. بهشت آفریده شد. حضرت ابراهیم علیه السلام متولد گشت و نیز در همین روز از آتش نمرودی نجات یافت.

در این روز حضرت موسی علیه السلام و همراهان وی از امتش از بردگی و غلامی فرعون رهایی یافته و فرعون و لشکریانش در دریای نیل غرق شدند. کشتی حضرت نوح علیه السلام بر کوه «جودی» ایستاد و توقف نمود. پادشاهی و ملک بزرگ به حضرت سلیمان علیه السلام داده شد. حضرت یونس علیه السلام از شکم ماهی نجات یافت. نور چشمهای حضرت

۱- سنن ترمذی.

یعقوب علیه السلام دوباره به چشمهایش بازگشت. حضرت یوسف علیه السلام از چاه کنعان بیرون آورده شد. حضرت عیسی علیه السلام متولد گشت و در همین روز به آسمانها برداشته شد. در این روز برای اولین بار باران از آسمان بر زمین بارید. قیامت نیز در این روز برپا می‌شود.[۱]

احادیثی چند در فضیلت محرم و عاشورىٰ

۱) «قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ اَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللهِ الْمُحَرَّمُ» (رسول گرامی ﷺ ارشاد فرمود: افضل‌ترین روزه بعد از روزه‌های رمضان، روزه محرم، این ماه خداوندی است.)[۲]

۲) «صِيَامُ يَوْمِ عَاشُورَا ءَاَحْتَسِبُ عَلَى اللهِ اَنْ يُّكَفِّرَ السَّنَةَ الَّتِي قَبْلَهُ» (از ذات خداوند امیدوارم که روزه عاشوریٰ، کفارۀ گناهان (یک) سال گذشته بشود.) یعنی: کفاره گناهان صغیره.

۳) «صُومُوا عَاشُورَاءَ وَ خَالِفُوا فِيهِ الْيَهُودَ وَ صُوْمُوْا قَبْلَهُ يَوْماً وَ بَعْدَهُ يَوْماً»[۳]؛ (روز عاشوریٰ را روزه داشته و در این مورد با یهود مخالفت ورزید، (بدینگونه که) روز قبل یا بعد عاشوریٰ را با آن ضمیمه نمایید[۴]). یعنی، فقط یک روز روزه نگیرید، بلکه روز قبل یا بعد آنرا نیز با آن ضمیمه نمایید.

۱- شرح شمائل ترمذی، شیخ‌الحدیث مولانا محمدزکریا، نفحات نبویه فی فضائل عاشوراء.
۲- صحیح مسلم.
۳- جمع الفوائد.
۴- جمع الفوائد.

۴) «كَانَ عَاشُورَاءَ يُصَامُ قَبْلَ رَمَضَانَ فَلَمَّا نَزَلَ رَمَضَانُ كَانَ مَنْ شَاءَ صَامَ وَ مَنْ شَاءَ اَفْطَرَ»؛ (قبل از فرض شدن روزه رمضان، روزه داشتن عاشوریٰ فرض بوده؛ اما بعد از اینکه روزه رمضان فرض گشت، روزه داشتن عاشوریٰ اختیاری (مستحب) گشت.[1]

۵) آنگاه که پیامبر اسلامﷺ به مدینه تشریف آوردند، مشاهده نمودند که یهودی‌ها روز عاشوریٰ را روزه می‌گیرند، لذا خطاب به آنها فرمودند: چه چیزی شما را وادار به روزه گرفتن این روز نموده است؛ آنها در جواب گفتند: در این روز حضرت موسیعليه‌السلام و بنی‌اسرائیل از دشمن خویش (فرعون و لشکریانش) نجات یافته‌اند؛ از این رو حضرت موسیعليه‌السلام این روز را (بطور سپاس) روزه می‌گرفتند. پیامبر اسلامﷺ فرمود: ما بیشتر از شما مستحق اتباع موسیعليه‌السلام هستیم.[2]

٦) در سنن ابوداود مرقوم است:

«فَصَامَهُ مُوسىٰ شُكْراً فَنَحْنُ نَصُوْمُهُ تَعْظِيماً لَهُ»؛ (ترجمه: حضرت موسیعليه‌السلام این روز را بطور سپاس روزه داشته و ما بطور تعظیم و بزرگداشت روزه می‌داریم.)[3]

اما از آنجا که در روزه گرفتن این روز، احتمال تشبّه به یهود بوده است، پیامبر اسلامﷺ ارشاد فرمود:

۱- جمع الفوائد. ۲- بخاری و مسلم. ۳- سنن ابوداود.

۷) «لَئِنْ بَقِيْتُ اِلىٰ قَابِلٍ لَأَصُومَنَّ التَّاسِعَ» (چنانچه تا سال آینده در قید حیات باشم، تاریخ نهم را نیز روزه خواهم گرفت.)[۱]

لیکن بعد از آن تا محرم حیات نداشتند و از دنیا رحلت نمودند. لذا به ما دستور داده شده که روز دیگری نیز با عاشوری ضمیمه نماییم، تا از تشبه به یهود رهایی یابیم. صحابه کرام ﷺ نیز بر روزه گرفتن این روز پای‌بندی و اهتمام می‌ورزیدند. باری حضرت امیرمعاویه رضی الله عنه در مدینه منوره به ایراد سخن پرداخته فرمود: گرچه روزه این روز فرض نیست، لیکن ما روزه گرفته‌ایم؛ هر کس از شما اختیار دارد خواه روزه گرفته و خواه نگیرد. در برخی از روایات علاوه از روزه گرفتن، به فراخی در انفاق بر اهل و عیال نیز توصیه شده است.

۸) از حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر اکرم ﷺ ارشاد فرمود: «مَنْ وَسَّعَ عَلىٰ عَيَالِهِ فِي النَّفَقَةِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ سَائِرَ سَنَتِهِ»؛ (هر شخص در روز «عاشوریٰ» در راستای انفاق بر اهل و عیال خویش فراخی نماید، خداوند متعال طول سال رزق و روزی را فراخ و بابرکت می‌گرداند.)[۲]

بسیاری از بزرگان دین این برکت را آزموده و تجربه نموده‌اند؛ هر کس مایل است، آنرا بیازماید و ثمره‌اش را به بیند. «عیان را چه حاجت

۱- صحیح مسلم.   ۲- رزین، سنن بیهقی.

به بیان»[۱]

اعمالی که در ماه محرم باید انجام داد

خلاصه اینکه انجام دادن دو عمل در این ماه حسب دستور شرع مستحب و کار ثواب است. یکی روزه گرفتن «عاشورىٰ» و ضمیمه نمودن روز نهم یا یازدهم با آن، دیگری فراخی نمودن در راستای انفاق بر اهل و عیال نسبت به سایر روزها مناسب دارایی فرد. از خداوند متعال مسئلت داریم به تمامی مسلمانان توفیق عمل بر سنن و روش زندگی پیامبر اسلامﷺ عنایت فرماید؛ زیرا رمز فلاح، رستگاری و نجات در آن مضمر است.

ماه صفر

صفر دوازدهمین ماه سال اسلامی است؛ از آنجا که جنگ در ماه محرم ممنوع بوده است، که در اثر آن تعداد کمی از مردم در خانه‌ها نشسته و بیشتر آنها جهت خرید اسباب و کالای تجارت از خانه‌ها بیرون می‌شدند که در نتیجه خانه‌ها خالی می‌شدند، این ماه به صفر

۱- فی الشامیة: قوله (وحدیث التوسعة) و هو «من وسّع علی عیاله یوم عاشوراء وسّع الله علیه السنة کلها» قال جابر جربته اربعین عاماً فلم یتخلف. رد المحتار: ۳۹۸/۳. امداد الفتاوی: ۲۸۹/۵؛ حکیم الامت علامه تهانوی رحمه الله.

مسمی گشت. یا علت اینکه به آن «صفر» می‌گویند این است، که دراین ماه برگهای درختان زرد گشته و موسم خزان می‌رسد و درختان عاری و خالی از برگها می‌شوند.

کفار عرب به منتقل شدن امراض شدیداً معتقد بودند و بر این عقیده و باور نادرست بودند که امراض این قدرت را دارند که بخودی خود از فردی به فردی دیگر منتقل شوند. همچنین روز چهارشنبه را منحوس می‌شمردند. نیز این عقیده را داشتند که چنانچه بر خانه فردی پرنده جغد بنشیند، خانه‌اش ویران می‌شود؛ یا انجام دادن کار و بار در ماه صفر بی‌برکت است. حضرت عکرمه رضی الله عنه می‌فرماید: در جمعی نزد ابن عباس رضی الله عنه نشسته بودیم، در این اثنا پرنده‌ای پرواز نموده و در حالیکه آواز می‌داد بر ما گذر نمود، فردی گفت: «خیر، خیر» حضرت ابن عباس رضی الله عنه فرمودند: آواز دادن پرندگان نه علامت خبر خوش و نه مصیبت است؛ این وهم و پندار محض است.

حضرت عایشه صدیقه رضی‌الله‌عنها می‌فرمایند: عربها ازدواج در ماه شوال را مناسب نمی‌دانند، در حالی که نکاح و ازدواج من در ماه شوال انجام گرفت؛ اگر منحوس می‌بود چگونه انجام می‌گرفت. امروزه نیز در میان مسلمین به علت کمبود تعلیمات دینی، خیالاتی از این قبیل بوجود آمده است. بعضی از مردم تاریخ سیزدهم این ماه نخود جوشانده و تقسیم می‌کنند، تا سبب دفع بلیات شود. بسیاری از مردم آخرین روز چهارشنبه این ماه را متبرک می‌دانند؛ این چیزها در

شرع هیچگونه اصل و اساسی ندارند، بلکه پیامبرﷺ در راستای اصلاح اینگونه اعتقادات اشتباه فرموده است: «**لاعدوی و لاهام و لا صفر و لا یحلل الممرض علی المصح**»[1] یعنی: سرایت امراض، (بدفالی و بدشگونی به صدای) پرنده و ماه صفر که مردم آنرا منحوس می‌پندارند (و می‌گویند که در این ماه انجام دادن هیچ کاری مناسب نیست) هیچ حقیقتی ندارد؛ بدون دستور خداوند هیچ کاری انجام نمی‌گیرد.

در همین حدیث وارد شده است، که پیامبر اکرمﷺ فرمود: شتر مریض کنار شتر سالم قرار نگیرد (همراه نشود)، البته شخصی که شترش سالم است، اختیار دارد که هر جا بخواهد آنرا بنشاند. اصحابرضی‌الله‌عنهم سبب آنرا جویا شدند، آنحضرتﷺ فرمودند: مردم یا اینکه از مریضی تنفر دارند و یا آزار می‌بینند؛ علت منع این بوده که به کسی اذیت و آزار نرسد.

اصحاب مورد فوق را بدینجهت پرسیدند که وقتی (عقیده) منتقل شدن امراض در اسلام اساسی ندارد، چرا از همراه نمودن شتر مریض با شتر سالم منع فرمودند؛ اینجا بود که آنحضرتﷺ اینگونه جواب دادند.

فرد روستانشینی از آنحضرتﷺ سؤال نمود: علت اینکه شتر

۱- صحیح بخاری.

مبتلا به خارش با داخل شدن در میان شتران دیگر موجب بروز خارش می‌شود، چیست؟ آنحضرتﷺ از وی سؤال نمودند که، بگویید در شتر اولی خارش از کجا بوجود آمد.[۱]

شیخ عبدالحق محدث دهلوی‌رحمه‌الله در کتاب «ما ثبت بالسنة» می‌نویسند: هیچ مرضی بطور طبیعی و ذاتی، از فردی به دیگری منتقل نمی‌شود و هر آنچه ظاهر می‌شود، در واقع به دستور خداوند و منشأ وی صورت می‌گیرد؛ از این رو، آنحضرتﷺ از همراه نمودن شتر مریض با شتر سالم منع فرمودند. نیز ارشاد فرموده‌اند: «از فرد جذامی بگریزید».

شیخ دهلوی‌رحمه‌الله تحت تشریح این فقره حدیث می‌نویسند: از جسم فرد جذامی بوی بد و گاز بخصوصی خارج می‌شود و بر فردی که با وی مخالطت و آمیزش دارد و همراه با وی غذا خورده و یا می‌خوابد، اثر می‌گذارد. این انتقال مرض نیست، بلکه از اصول و قواعد علم طب است و جنبه طبی دارد؛ بعنوان مثال: صحت و سلامتی انسان در اثر خوردن مواد غذایی متعفن و آلوده، بو کشیدن چیز دارای بوی بد، سکونت در فضای بسته و یا زمین سیلابی و نمناک، لطمه می‌بیند؛ این تجربه طبی است و هیچکس نمی‌تواند انکار کند؛ ورنه هر مسلمان دانا و عاقلی می‌داند که هر کار فقط به حکم و دستور الله تعالی انجام

۱- صحیح بخاری.

می‌گیرد و هیچ چیزی بدون دستور خداوند ضرر و فایده‌ای نمی‌رساند. و این فرمایش رسول اکرمﷺ «از جذامی بگریز» در واقع از باب سد ذرائع و اسباب است تا فردی که با جذامی نشست و برخاست دارد و بیمار میگردد هیچگاه چنین اعتقادی پیدا نکند که مرض وی به من منتقل شد؛ بلکه هر مسلمان باید عقیده قوی و کامل داشته باشد، بر اینکه فقط الله تعالی مریض می‌گرداند و هموست که شفاء می‌بخشد. در واقع آنحضرتﷺ با این فرمان، شرک و اعتقاد بد را ریشه کن فرموده است؛ تا پندار اشتباه و فاسد افراد معتقد به منتقل شدن امراض خاتمه یابد.

آنحضرتﷺ در تاریخ بیست و هشتم این ماه دچار مرض وفات گشت، بیماری ایشانﷺ از ناحیه سر نشأت گرفته و بحدی فزونی یافت که به وفاتش انجامید.

«اَللّٰهُمَّ اَرِنَا الْحَقَّ حَقّاً وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَ اَرِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلاً وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ»

ربیع الاول

ربیع الاول سومین ماه سال اسلامی است. در این ماه راهنما و هادی عالم بشریت، خاتم الانبیاء، سرور جهانیان، حضرت محمد مصطفیﷺ متولد شد. وقتی سن مبارکش به چهل سال رسید، از طرف

الله ذوالجلال تاج نبوت بر سرش نهاده شد؛ بعد از اینکه به پیامبری رسید، به مدت سیزده سال در مکه معظمه زندگی نمود و مرتب به نشر و اشاعت دین الهی پرداخت. هر قدر بر دعوت و تبلیغ می‌افزود، به همان نسبت بر اذیت و آزار مشرکین مکه افزوده می‌شد؛ بحدی که ماندن در مکه برای ویﷺناممکن گشت؛ سپس به دستور خداوند در این ماه به مدینه منوره هجرت نموده روز دوشنبه به مدینه رسید. تولد آنحضرتﷺ در همین روز و در همین ماه بوده و وفاتش نیز.

حضرت ابن عباس رضی الله عنه می‌فرمایند: آنحضرتﷺ روز دوشنبه متولد شدند و در همین روز بهنگام هجرت، به مدینه منوره داخل شدند، نیز در دوشنبه تاج نبوت بر سرش نهاده شد و در همین روز وفات یافتند.

خلاصه اینکه این ماه دارای فضایل بیشماری است.

هٰـذَا الشَّهْـرِ فِي الإِسْـلاَمِ فَـضْلٌ
وَ مَـنْقَبَةٌ تَـفُوقُ عَـلَى الشُّهُـورِ

رَبِـيعٌ فِي رَبِـيعٍ فِيْ رَبِـيعٍ
وَ نُـورٌ فَـوْقَ نُـورٍ فَـوْقَ نُـورٍ

این ماه در اسلام از فضیلت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، و آن اینکه میلاد باسعادت پیامبر اکرمﷺ در این ماه بوده است. نیز در ماهی که پیامبرﷺ متولد شدند، بهار در بهار است و نور علی نور

است.

در رابطه با ولادت باسعادت کتاب بنده «ذکر رسولﷺ» را مطالعه فرمایید. (مؤلف)

ربیع الثانی

ربیع الثانی چهارمین ماه سال اسلامی است. عربها در این دو ماه در خانه‌های خویش می‌ماندند، لذا این دو ماه به «ربـیع» نـامگذاری شدند. به ماه اول «ربیع الاول» و دوم «ربیع الثانی» می‌گویند.

جمادی الاول

جمادی الاول پنجمین ماه سال اسلامی است.

در این ماه به علت شدت سرما آب منجمد گشته و یخ می‌بست، از این رو به «جمادی الاول» نامگذاری شد. جمود به معنی منجمد شدن است.

جمادی الثانی

جمادی الثانی ششمین ماه سال اسلامی است. اثر یخبندان آب از «جمادی الاول» تا این ماه همچنان ادامه داشت، از این رو به «جمادی الثانی» مسمی گشت.

رجب

رجب هفتمین ماه سال اسلامی است. رجب بمعنی قربانی و تعظیم است. آنحضرت ﷺ با دیدن هلال این ماه دعای ذیل را می‌خواندند: «اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبَ وَ شَعْبَانَ وَ بَلِّغْنَا رَمَضَانَ» (بار الها! ماه رجب و شعبان را برای ما مبارك گردانده و به سلامتی ما را به رمضان برسان.)[۱]

طبق برخی از روایات، شب بیست و هفتم این ماه، آنحضرت ﷺ با جسم مبارکش به معراج رفتند. یعنی: از مکه به بیت المقدس و از آنجا به بالاتر از هفت آسمان راه یافت، تا آنجا که به عرش عظیم رسیده دیدار خداوند و شرف مکالمه با ذات الله برایش حاصل گشت و تحفه پنج وعده نماز به وی ﷺ داده شد.

حضرت ابن عباس رضی الله عنه می‌فرمایند که پیامبر اکرم ﷺ ارشاد فرمودند: روزه داشتن اولین روز رجب، کفاره روزه‌های سه ساله می‌شود.[۲]

باید توجه داشت که این روایت ضعیف است؛ اما با وجود آن، چنانچه شخصی روزه بگیرد خالی از اجر و پاداش نیست.

حضرت عثمان رضی الله عنه در اولین جمعه این ماه روی منبر بالا رفته به ایراد سخن پرداخته و می‌فرمودند: مردم! آگاه باشید! این ماه، ماه

۱- سنن بیهقی. ۲-کنز العمال

خداوندی است و ماه ادای زکاتهای شما است؛ پس هر کس مقروض است باید قرض خویش را اداکند و اگر بر کسی قرض و وامی بماند (در صورتی که قدرت بر ادای آن نداشته باشد) صاحب حق آنرا معاف نماید.

فضایل شعبان

شعبان هشتمین ماه سال اسلامی است. این ماه نیز دارای برکات و فضایل بیشماری است. آنحضرتﷺ فرموده است: «شعبان شهری و رمضان شهر الله» (شعبان ماه من است و رمضان ماه الله تعالی است.)[1]

باید سنجید که انتساب چیزی به طرف خود از جانب پیامبرﷺ چقدر مهم است. در حدیثی وارد شده است: آنحضرتﷺ با دیدن هلال این ماه، دعای ذیل را می‌خواندند:

«اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبَ وَ شَعْبَانَ وَ بَلِّغْنَا رَمَضَانَ»

(بارالها! رجب و شعبان را برای ما مبارک گردانده و ما را به سلامتی به رمضان برسان). یعنی: توفیق استقبال از رمضان و احترام آنرا عطا فرما.

شعبان، به معنی شاخ در شاخ شدن. حضرت انس رضی الله عنه می‌فرمایند:

۱- دیلمی.

علت اینکه این ماه به شعبان نامگذاری شد، اینست که در این ماه نیکیهای روزه دار همچون شاخها افزایش می‌یابد و رشد می‌کند.

ام‌المؤمنین حضرت عایشه صدیقه رضی‌الله‌عنها می‌فرمایند: هیچ ماهی همچون شعبان (بجز رمضان) مشاهده ننموده‌ام که پیامبرﷺ در آن اینقدر به کثرت روزه بگیرند؛ آنحضرتﷺ بسیار می‌پسندیدند که ایام «شعبان» را روزه داشته به «رمضان» ملحق نماید.

باری حضرت اسامهرضی‌الله‌عنه عرض نمود: ای رسول خدا! شما را مشاهده می‌کنیم در ماه شعبان بسیار روزه می‌گیرید؟ (علتش چیست؟) آنحضرتﷺ در جواب فرمودند: این ماه چنان ماهی است که در میان رجب و رمضان قرار دارد، مردم از فضیلت و اهمیتش غافل‌اند؛ در این ماه بطور خصوصی اعمال بندگان به بارگاه پروردگار عرضه می‌شود؛ من آرزو دارم که به هنگام عرضه شدن اعمالم، از شما روزه‌داران باشم.(۱)

از مورد فوق آشکار می‌شود که این ماه دارای چه فضیلتی دارد. روزه گرفتن در این ماه بمنزله خواندن نمازهای سنت قبل از نماز فرض می‌باشد؛ فایده سنتها اینست که با خواندن آن قلب انسان به سوی نماز فرض کاملاً متوجه می‌شود، بدینگونه با روزه گرفتن در شعبان، نسبت، انس و تعلق قلبی با روزه رمضان حاصل می‌گردد.

۱- سنن نسائی.

فضیلت پانزدهمین شب این ماه، بیشتر از تمام ماه است؛ این شب شب برائت (شب نجات) نامیده می‌شود. همچنین لیلة الصِّك نیز به آن گفته می‌شود؛ خداوند متعال در قرآن این شب را «لیلة المبارکة» گفته است. ارشاد خداوندی است:

حمٓ و الکتبِ المبین انا انزلناه فی لیلة مبارکة[۱] (ترجمه: سوگند به قرآن! که روشن روشنگر است. ما قرآن را در شب پرخیر و برکتی فرو فرستاده‌ایم.)

مفسرین در تفسیر آیات فوق اختلاف نظر دارند؛ علت اختلاف اقوال اینست که در این آیات خداوند متعال ـ درباره نزول قرآن کریم ـ ارشاد فرموده است که: ما آنرا در شب مبارکی نازل کردیم؛ در حالیکه قرآن در شب قدر رمضان شروع به نزول نموده است نه در شب «برائت» و لذا خداوند از «لیلة القدر» بعنوان «لیلة المبارکه» یاد نموده است و آن در رمضان می‌باشد.

جواب این شبهه این است که، قرآن یکبار بطور کامل از «لوح محفوظ» به آسمان دنیا در شب پانزدهم شعبان نازل شد، و از آسمان دنیا در ماه رمضان و شب قدر، حسب نیاز و به تدریج بر جناب رسول معظمﷺ شروع به نازل شدن کرد.[۲]

به هر حال، بعد از فضیلت شب قدر فضیلت پانزدهم شعبان

۱- سوره دخان ۱ـ۳. ۲- تفسیر عثمانی، علامه شبیراحمد عثمانی رحمه الله.

می‌باشد، یعنی کمتر از شب قدر می‌باشد، لیکن انکار کردن فضیلت آن بمنزله این است که فردی نابینا وجود خورشید را انکار کند.

گر نه بیند بروز شپرّه چشم   چشمه آفتاب را چه گناه

ارشاد خداوندی است: «فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيمٍ ○ اَمْـرَ آمِّـنْ عِنْدِنَا»(۱)

(ترجمه: در این شب مبارک، هر گونه کار حکیمانه‌ای بیان و مقرر می‌شود. کار و باری که از سوی ما صادر و بدان دستور داده شده است.)

یعنی در این شب احوال طول سال نوشته می‌شود. رزق، مریضی، تندرستی، فراخی، تنگی، راحت، مشقت و حتی لحظه تولد و وفات شخصی که در آن سال متولد یا وفات خواهد یافت نیز نوشته می‌شود.

در روایتی آمده است که: در شب پانزدهم دفتری به «ملك الموت» داده شده و دستور می‌رسد نامهای افرادی را که قرار است در طول آن سال بمیرند از آن دفتر نقل نماید؛ فردی مشغول به کشاورزی است، شخصی در مراسم ازدواج خویش است، اما خبر ندارد که نامش در فهرست مردگان درج شده است.

در روایت دیگری آمده است که: رویدادهای طول سال در این شب نوشته می‌شود (بطور مثال تعداد) متولد شوندگان، حج کنندگان و

۱- سوره دخان آیه ۴، ۵.

هیچ کمی و بیشی در آن امکان‌پذیر نیست.

حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی رحمه الله در کتاب «غنیة الطالبین» می‌فرماید:

فکم من کفن مغسول   و صاحبه فی السوق مشغول

(ای بسا کفنهای شستشو و آماده شده که صاحبان آن تا بحال در بازارها مشغول خرید و فروش بوده و از موت غافل‌اند.)

و کم من قبر محفور   و صاحبه بالسرور مغرور

(ای بسا قبرهای حفر شده که دفن شوندگان در آن (در اثر غفلت و فریب) مسرورراند.)

و کم من فم ضاحکٍ   و هو عن قریب هالک

(ای بسا انسانهای مسرور و خندان که زود است به هلاکت رسیده و نابود شوند.)

در حدیثی وارد شده است: خداوند متعال بطور خصوصی در چهار شب دروازه‌های خیر و رحمت خویش را می‌گشاید و این حالت تا اذان صبح ادامه دارد؛ این شبها از قرار ذیل‌اند:.

۱) شب عیدقربان، ۲) شب عیدفطر، ۳) شب پانزدهم شعبان، ۴) شب عرفه.

حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه می‌فرمایند که پیامبر اسلام صلی الله علیه وسلم فرمود: الله تعالی در شب پانزدهم شعبان به آسمان دنیا نزول می‌فرماید

و هر آن فرد گنهکاری را که برای گناهان خویش طلب آمرزش کند مورد آمرزش قرار می‌دهد؛ اما مشرک را نمی‌بخشد؛ همچنین افرادی که دردل کینه، عداوت و دشمنی با همدیگر دارند.(۱)

حضرت علی رضی الله عنه می‌فرمایند که پیامبر اکرم صلی الله علیه و سلم ارشاد فرمود: وقتی شب پانزدهم شعبان فرا رسید در آن شب عبادت کنید، و پانزدهمین روز آنرا روزه بدارید؛ در این شب خداوند متعال از هنگام غروب با رحمتهای خویش به آسمان دنیا نزول نموده و ارشاد می‌فرماید: آیا هست کسی که طلب آمرزش کند که وی را بیامرزم؟ آیا هست کسی که طلب رزق کند، وی را رزق و روزی دهم؟ آیا مریضی است که وی را شفا دهم؟ خلاصه اینکه تمام شب تا صبح صادق اینگونه ندا می‌شود.(۲)

حضرت علی رضی الله عنه در این شب بارها بیرون رفته نگاه به سوی آسمان برداشته و می‌فرمود که حضرت داود علیه السلام نیز در این شب اینگونه بیرون رفته نظر به سوی آسمان برداشته و می‌فرمود: این لحظه لحظه‌ای است که هر دعایی از خداوند خواسته شود مستجاب می‌گردد، مشروط بر اینکه دعاکننده ساحر و جادوگر نباشد، با ظلم محصول بدست نیاورد، و مدعی بیان امور غیبی نباشد، جلاد نبوده و بوسیله ظلم مال بدست نیاورد و از راه ساز و موسیقی کسب نکند.

۱- سنن بیهقی. ۲- سنن ابن ماجه.

ام‌المؤمنین حضرت عایشه صدیقه رضی‌الله‌عنها می‌فرمایند: شبی پیامبرﷺ را در خانه ندیدم، برای جستجو خارج شدم؛ وی را در بقیع (قبرستان مدینه) یافتم، ایشان فرمودند: جبرئیل علیه‌السلام به نزدم تشریف آورد و گفت: امشب شب نیمه شعبان است، خداوند متعال در این شب گنهکاران به اندازه تعداد موهای گوسفندان قبیله «بنی‌کلب» را از جهنم نجات می‌بخشد.

می‌گویند سه قبیله بزرگ در عربها وجود داشت. «بنی‌کلب»، «ربیع» و «مضر»؛ هر کدام از این قبایل دارای تعداد بیست هزار رأس گوسفند بوده است؛ حال فیصله کنید که شمار موهای این تعداد گوسفند به چند می‌رسد؟

اما در این شب نیز به سوی برخی از انسانهای بدبخت نظر لطف و احسان خداوندی نمی‌باشد، همچون: مشرک، کینه‌توز، از بین برنده رشته و قرابت، کسی که شلوارش پایین‌تر از قوزک پا باشد، نافرمان پدر و مادر و شراب‌خوار.(۱)

از روایت دیگر ام‌المؤمنین حضرت عایشه صدیقه رضی‌الله‌عنها راهکار این شب بابرکت بخوبی واضح و روشن می‌گردد که مفهوم آن این است: در این شب رسول‌اللهﷺ به حجره من تشریف آوردند، لباسها را بیرون آوردند، هنوز لباسها را بخوبی در نیاورده که باز

۱- سنن بیهقی.

پوشیده و از حجره بیرون تشریف بردند، من بسیار رشک بردم که شاید ایشان به نزد همسر دیگری تشریف برده‌اند (با این گمان) برخاسته و به دنبالش رفتم، مشاهده نمودم که وی ﷺ در بقیع (قبرستان مدینه) برای مردگان دعای مغفرت می‌کنند؛ بعد از لحظاتی مکث، خویشتن را بر وهم و گمان خویش ملامت نموده برگشتم و در اثر عجله و شتاب نَفَسم گرفته بود؛ در این لحظه پیامبر اکرم ﷺ نیز تشریف آوردند؛ پرسیدند: عایشه! چرا به تندی نفس می‌کشید؟ من تمامی ماجرا را برایش بازگو نمودم که: من در پی شما برخاسته و شما را در «بقیع» در حال دعا کردن یافتم. خویشتن را مورد سرزنش و عتاب قرار داده و همین حالا برگشته‌ام. آنحضرت ﷺ فرمود: عایشه! آیا بیم داشتی که رسول خدا ظلم و زیاده روی می‌کند؟! جبرئیل به نزدم آمده اظهار داشت که امشب شب نیمه شعبان است، در این شب انسانهایی به اندازه تعداد موهای گوسفندان قبیله «بنی‌کلب» از جهنم آزاد کرده می‌شود. بجز مشرک، کینه‌توز، از بین برنده رشته و قرابت خود، نافرمان پدر و مادر و کسی که دائم شراب می‌نوشد. (این افراد بخشوده نمی‌شوند).

حضرت عائشه رضی‌الله‌عنها می‌فرمایند که آنحضرت ﷺ موارد فوق را ارشاد فرموده لباس کشیدند و سپس فرمودند: عایشه! آیا اجازه می‌دهید این شب را زنده داشته و قیام نمایم. عرض نمودم: با کمال میل. ایشان برخاسته لباس پوشیدند و برای خواندن نماز ایستادند و در

نماز بحدی سجده را طول دادند که گمان بردم وفات نمودند؛ لذا من با حالتی اندوهناک از وی تفقد نموده دستم کفِ پای وی را لمس نموده و پای ایشانﷺ جنبید، اینجا بود که مطمئن شدم. آنگاه گوش فرا داده و شنیدم که در سجده چنین دعا می‌کنند:

«اَعُوذُ بِعَفْوِکَ مِنْ عِقَابِکَ وَ اَعُوذُ بِرِضَاکَ مِنْ سَخَطِکَ وَ اَعُوذُ بِکَ مِنْکَ جَلَّ وَجْهُکَ اَللّٰهُمَّ لاَ اُحْصِیْ ثَنَاءً عَلَیْکَ اَنْتَ کَمَا اَثْنَیْتَ عَلٰی نَفْسِکَ» (ای الله! به عفو و گذشت تو پناه می‌برم از عقاب و عذابت و به رضای تو پناه برم از ناراضگی و قهرت و از سختیهای وارده از جانب تو به تو پناه می‌برم. بارالها! تعریفات تو را نمی‌توان برشمرد. ذات تو بسیار بلند و بالاست، آنگونه که خود بیان فرموده‌ای).

وقتی صبح شد، عرض نمودم: ای رسول خدا! آیا شب گذشته این دعا را می‌خواندید، فرمودند: این کلمات را شما خود آموخته و به دیگران نیز بیاموز. جبرئیلعلیه‌السلام این کلمات را به من آموخته و تاکید نموده که بارها در سجده تکرار نمایم.(۱)

از روایت مفصل فوق، راهکار کامل شب پانزدهم شعبان واضح گشت که خلاصه آن از قرار ذیل است:

۱ـ رفتن به قبرستان و دعای مغفرت برای مردگان.

۱- سنن بیهقی.

۲ـ در نمازهای نفل سجده‌های طولانی انجام داده و دعا نمودن.

۳ـ روزه داشتن پانزدهم شعبان. این سه عمل در این ماه مسنون است؛ علاوه از اینها هیچ عملی از شرع ثابت نیست.

چه افرادی در شب برائت بخشیده نمی‌شوند؟

فضیلت شعبان و شب پانزدهم آن دارد بیان می‌شود، در این احادیث از افراد بدبختی نیز یاد شده، که در ساعات مقدس این شب بابرکت نیز مورد آمرزش خداوند قرار نمی‌گیرند؛ این افراد از قرار ذیل‌اند:

۱ـ مشرك، ۲ـ ساحر، ۳ـ کاهن، ۴ـ جلاد، ۵ـ کسی که با ظلم محصول بدست آورد، ٦ـ قمار باز، ۷ـ ساز و آواز خوان، ۸ـ کسی که عادت شراب خواری دارد، ۹ـ نافرمان پدر و مادر، ۱۰ـ کسی که شلوارش قوزك پا را پوشانده باشد، ۱۱ـ زن و مرد زناکار، ۱۲ـ کسی که به ناحق با مردم کینه و دشمنی دارد، ۱۳ـ کسی که به ناحق قطع رابطه کند.

حضرت حسن بصری رحمه‌الله اغلب در شب نیمه شعبان از خانه خویش خارج شده چهره‌اش چنان می‌نمود که گویی مرده‌ای از قبر برخاسته است؛ مردم علت آنرا جویا شدند، ایشان در جواب فرمودند: من گناهان خویش را مدنظر داشته و از مؤاخذه و گرفت خداوند در

هراسم، معلوم نیست عمل من مورد قبول درگاه خداوندی قرار می‌گیرد یا جواب رد می‌خورد.(۱)

فهرست انسانهای بدبختی را ذکر نمودیم که حتی در چنین شب بابرکتی نیز مورد مغفرت و آمرزش خداوند قرار نمی‌گیرند و در پی آن، واقعه حضرت حسن بصری رحمه‌الله این انسان مقرب درگاه خداوند را جهت عبرت و پند گرفتن، درج نمودیم که از آن، هر انسان عاقل در حالات خویش تدبر نموده درس می‌گیرد؛ اینک موضوع را با دعایی از ملاعلی قاری رحمه‌الله به پایان می‌رسانیم.

دعایی از ملاعلی قاری رحمه‌الله درباره شب برائت

دعای ذیل نیز برای نجات و رهایی از جهنم حایز اهمیت و مفید است. در صورتی که شخص نتواند به زبان عربی دعا نماید با زبان خویش دعا کند آنچه در دعا مهم است اخلاص است:

«اَللّٰهُمَّ اِنْ كُنْتَ كَتَبْتَ اِسْمِي شَقِياً فِي دِيوَانِ الاَشْقِيَاءِ فَامْحُهُ وَاكْتُبْنِي فِي دِيوَانِ السُّعَدَاءِ وَ اِنْ كُنْتَ كَتَبْتَ اِسْمِي سَعِيداً فِي دِيوانِ السُّعَداءِ فَاثْبُتْهُ فَاِنَّكَ قُلْتَ فِي كِتَابِكَ الْكَرِيمِ يَمْحُوا اللهُ مَا يَشَاءُ وَ يَثْبُتُ وَ عِنْدَهُ اُمُّ الكِتَابِ»

(بارالها! اگر نامم را در دفتر انسانهای بدبخت ثبت کرده‌ای، آنرا

۱- غنية الطالبين.

محو نموده و در دفتر انسانهای خوشبخت ثبت نما؛ و چنانچه نامم را در دفتر انسانها نیکبخت ثبت نموده‌ای، آنرا باقی بدار، چراکه در کتاب کریم خویش فرموده‌ای: الله آنچه راکه بخواهد محو می‌گرداند و آنچه راکه بخواهد باقی می‌دارد، و اصل کتاب در نزد وی است).

خدای سبحان به همه مسلمین توفیق گام نهادن به خط مشی و عمل به سنن و روش زندگی پیامبر اسلامﷺ عطا نموده و از اعمال شیطانی به پناه خویش محفوظ دارد.

«رب اغفر و ارحم و انت الاعز الاکرم»

فضیلت رمضان

رمضان نهمین ماه سال اسلامی است. رمضان دارای معانی متعددی است؛ از جمله اینکه رمضان گناهان را می‌سوزاند لذا بدینجهت و یا به جهت این که مردم در این ماه بسبب انجام دادن اعمال نیک پاک می‌شوند به آن «رمضان» می‌گویند.

هر مسلمان بطور عموم از فضیلت این ماه مبارک آگاهی دارد. ذیلاً مواردی چند از فضایل آن ذکر می‌شود:

۱) هر شخص ماه مبارک رمضان را از ابتدا تا پایان بطور کامل روزه بدارد، ازگناهان خویش پاک می‌گردد آنگونه که بچه‌ای تازه از مادر متولد می‌شود.

۲) روزه نصف صبر است و صبر نصف ایمان.

۳) خواب روزه دار عبادت و سکوت وی تسبیح بشمار می‌رود.

یعنی: همان اجر و پاداشی که در ازای تسبیح خواندن می‌رسد، برای شخص روزه‌دار با سکوت می‌رسد؛ و دعای فرد روزه‌دار مورد قبول و اجابت درگاه خداوندی واقع شده و بر اجر و پاداش و عمل نیک وی افزوده یم شود.

۴) با حلول ماه مبارک رمضان، دروازه‌های بهشت گشوده و دروازه‌های جهنم بسته می‌شوند، شیاطین سرکش و متمرّد به زندان افتاده و اعلان عمومی می‌شود که: ای طالب اعمال نیک! بشتاب (یعنی بیش از این نیکی کن) و ای شخص بدکار! توقف نما (یعنی از کارهای بد و ناشایست خودداری نما).

خلاصه اینکه: این ماه از فضیلت و اهمیت زیادی برخوردار است، در این ماه قرآن مجید نازل گشت؛ در دهه اخیر این ماه، شبی وجود دارد که فضیلت آن در قرآن بیشتر از هزار ماه عنوان شده است. طبق رأی و نظر بیشتر علماء، این شب شب بیست و هفتم می‌باشد. هر شخص بعد از اینکه هلال رمضان را مشاهده نماید، در نوافل سوره «انا فتحنا» بخواند، به دستور پروردگار در طول سال از آفات و بلیات محفوظ می‌ماند.[1]

۱- غنية الطالبين.

فضیلت شوال

شوال دهمین ماه سال اسلامی است. در حدیث شریف وارد شده است:

۱) «من صام رمضان ثم اتبعه ستا من شوّال کان کصیام الدهر»[۱] (هر شخصی رمضان را روزه داشته و بعد از آن، شش روز از شوال را روزه بدارد، چنان است که گویی طول سال روزه داشته است.)

هر شخص عمل نیکی انجام دهد، خداوند متعال ده برابر پاداش می‌دهد؛ خداوند در قرآن مـی‌فرماید: «من جاء بالحسنة فله عشر امثالها»؛ بنابراین، اجر و پاداش روزه سی روز رمضان، برابر با پاداش سیصد روزه می‌باشد. چنانچه فردی شش روز از شوال را نیز روزه بدارد، اجر و پاداش شصت روزه به وی می‌رسد. این دو را یکجا نموده و با این حساب پاداش مجموعه اینها برابر با روزه گرفتن ایام طول سال می‌گردد. مجموعه روزهای سال، سیصد و شصت روز می‌باشد، گویا که وی تمامی سال را روزه داشته است.

از حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و سلم ارشاد فرمود: هر شخص رمضان را روزه داشته و بعد از آن شش روز از شوال را روزه بدارد، از گناهان خویش پاک می‌گردد آنگونه که

۱- مسلم، ابوداود، ترمذی، نسائی، ابن ماجه.

بچه‌ای تازه از مادر متولد می‌شود.[۱]

از حدیث فوق، فضیلت شوال و شش روزه بخوبی واضح گشت، ارتباط این روزه‌ها با روزه‌های رمضان، همچون ارتباط نمازهای سنت بعد از نمازهای فرضی می‌باشد.

ذی قعده

ذی‌قعده یازدهمین ماه سال اسلامی و از ماههای «حرام» است. در این ماه نیز همچون سایر ماههای حرام، جنگ و جهاد ممنوع است. ازآنجاکه در این ماه به خودداری از جنگ و جدال و نشستن در خانه امر شده است، به این ماه «ذی‌قعده» می‌گویند. ماههای حرام چهاراند:

۱) ذی‌قعده، ۲) ذی الحجه، ۳) محرم، ۴) رجب.

که به آنها «اشهر حُرُم» گفته می‌شود.

فضیلت ذی الحجه

ذی الحجه یازدهمین ماه سال اسلامی است. دهه اول آن بسیار بافضیلت می‌باشد و از میان آن، عرفه (نهم) نسبت به روزهای دیگر از فضیلت بیشتری برخوردار است. چنانکه ارشاد سرور جهانیان، حضرت رسول ﷺ است:

۱- طبرانی.

«ما من ایام احب الی الله ان یتعبد له من عشر ذی الحجه، یعدل صیام کل یوم منها بصیام سنة و قیام کل لیلة منها بقیام لیلة القدر لاسیما یوم عرفه»[۱] (عبادت هیچ روزهایی همچون ایام دهه ذی‌الحجه در نزد خداوند پسندیده نیست؛ روزه داشتن هر روزی از آن، برابر با روزه داشتن یکسال و زنده داشتن هر شب آن، برابر با زنده داشتن «لیلة القدر» است، بخصوص روز عرفه). اما باید بخاطر داشت که روزه داشتن «دهم ذی‌الحجه» حرام است،[۲] لذا این فضیلت فقط برای نه روز می‌باشد.

آنگونه که اصحاب کرام ﷺ عرض نمودند که یا رسول الله! آیا اجر و پاداش جهاد در راه الله در این ماه نیز برابر با اجر و پاداش دهه اول آن نیست؟ آنحضرت ﷺ فرمودند: جهاد در راه الله نیز این فضیلت را ندارد. صحابه کرام ﷺ تا سه مرتبه این سؤال را تکرار کردند، آنحضرت ﷺ هر سه مرتبه همین جواب را دادند.[۳]

بر مبنای فضایل فوق، علما می‌فرمایند که: چنانچه فردی نذر کرد که افضل‌ترین روزهای سال را روزه خواهم گرفت، باید دهه

۱- ترمذی، ابن ماجه.

۲- روزه گرفتن سه روز بعد از آن یعنی یازدهم، دوازدهم و سیزدهم نیز ممنوع است. در این ایام هیچگونه روزه‌ای اعم از قضاء، نذر و نفل جایز نیست؛ وکسی که در این ایام روزه بگیرد گنهکار می‌شود. چنانچه فردی در این ایام روزه گرفته و روزه را بشکند، قضاء ندارد. (مترجم) ۳- صحیح بخاری.

ذی‌الحجه (بجز دهم) را روزه گرفته و نذر را بجای آورد و اگر شخصی نذر کرد که افضل‌ترین روز سال را روزه خواهم گرفت، باید «عرفه» را روزه گرفته و نذر را تکمیل نماید.

قابل ذکر است که فضیلت روزه داشتن این روزها، کمتر از فضیلت روزهای ماه مبارک رمضان است و فضیلت شبها کمتر از «شب قدر» رمضان است.

اجر و پاداش روزه داشتن عرفه

بعد از وضوح فضیلت دهه ذی‌الحجه، لازم است فضیلت «عرفه» نیز ذکر گردد. ارشاد گرامی رسول اکرم ﷺ است:

«صیام یوم عرفة احتسب علی الله ان یکفر السنة الّتی قبله و السنة الّتی بعده»[1] (از ذات خداوند امیدوارم که روزه گرفتن «عرفه» کفاره گناهان سال قبل و بعد آن گردد.)

یادآوری لازم

هر چند روزه داشتن عرفه بسیار بافضیلت است، اما حجاج گرامی در این روز در میدان عرفات بسر می‌برند، لذا بهتر است روزه نگیرند؛[2] چرا که در نتیجه آن ضعیف و ناتوان گشته و در وقوف به

۱- صحیح مسلم. ۲- رک: بخاری (۳۰۴/۲) باب صوم یوم عرفة.

عرفه، دعا و غیره مشکل ایجاد می‌شود؛ در حالی که اصل مقصود از حج این است که انسان در برابر خداوند هر چه بیشتر اظهار عجز و مسکنت نماید و هر چه بیشتر به سوی خداوند متوجه گشته برای گناهان خویش طلب آمرزش کند.

روز عرفه چه کاری باید انجام داد؟

طبق توضیح فوق، «دهه ذی الحجه» بسیار بافضیلت بوده و بخصوص «عرفه» که از فضایل بیشماری برخوردار است؛ لذا چنانچه شخصی موفق به روزه گرفتن نشود، عمل ذیل را حتماً انجام دهد:

از حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت شده است که: عمل نیک دهه ذی‌الحجه، بیش از سایر روزهای دیگر مورد پسند خداوند است، لذا در این روزها به کثرت کلمات «لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ، اَللهُ اَكْبَرُ، اَلْحَمْدُ لِلهِ» را ورد کنید. نیز بر هر مسلمانی واجب است تکبیرات ذیل را از فجر روز عرفه آغاز و تا عصر روز سیزدهم بعد از هر نماز با آواز بلند یک مرتبه بخواند، تکبیرات از قرار ذیل‌اند:

«اَللهُ اَكْبَرُ، اَللهُ اَكْبَرُ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَ اللهُ اَكْبَرُ، اَللهُ اَكْبَرُ، وَلِلهِ الْحَمْدُ»

به تکبیرهای فوق «تکبیرات تشریق» می‌گویند و بطور مجموع در سی و سه نماز خوانده می‌شوند.(۱)

۱- مراقی الفلاح.

سه ماه شوال، ذی‌قعده و ذی الحجه ماههای حج بوده و به «اشهر حج» مشهوراند.

و ما علینا الا البلاغ المبین

اتمام ترجمه: ۱۴۲۳/۹/۲ هـ.ق

انتشارات شیخ الاسلام احمد جام

ISBN 964-7701-98-5
شابک ۹۶۴-۷۷۰۱-۹۸-۵